

Ryszard Löw

Beniamin Tenenbaum-Tene (1914-1999)

Archiwum Emigracji : studia, szkice, dokumenty 3, 267-268

2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

BENIAMIN TENENBAUM-TENE

(1914–1999)

Urodzony 9 XII 1914 w Warszawie, wychowanek gimnazjum hebrajskiego „Chinuch”, czynny był Beniamin Tene w socjalistycznym ruchu syjonistycznym Haszomer Hacair. Do Palestyny przybył jako chaluc (pionier) w 1937 r. i przez dziesięć lat był członkiem kibucu w Galilei; po wystąpieniu z kibucu zamieszkał w Tel-Awiiwie.

W latach 1946–1947 przebywał w Polsce na zaproszenie rządu polskiego. Oficjalnym celem wizyty było zebranie materiału do dwóch polskich antologii w przekładzie hebrajskim — poezji i prozy. Spotykał się wtedy z Władysławem Broniewskim, z którym od czasu wojennego pobytu poety w Palestynie łączyła go osobista przyjaźń. Wtedy też złożył wizytę Julianowi Tuwimowi i wręczył mu właśnie wydany w Tel-Awiiwie tomik jego wierszy we własnym przekładzie. W czasach tego pobytu drukował po polsku pisane artykuły w łódzkim polsko-żydowskim piśmie „Mosty”, tam również ukazywały się jego wiersze w tłumaczeniu polskim Natana Grossa, Horacego Safrina i Janki Sack (Jonat Sened).

Od powrotu z Polski, przez niemal ćwierćwiecze, w latach 1948–1972 redagował Tene tygodnik dla dzieci „Miszmar le-jeladim”, gdzie we własnym przekładzie drukował polskie bajki i opowieści ludowe oraz utwory Sienkiewicza, Makuszyńskiego, Górskiej, Tuwima, Brzechwy, Hena, Kerna i innych polskich autorów.

Tene był poetą swoją twórczością klamującym w jakiś sposób hebrajską poezję diasporyczną z poezją izraelską (od 1939 r. wydał ponad dziesięć tomów poematów i zbiorów wierszy), autorem utworów dla dzieci (wierszy i prozy), tomów wspomnień oraz tłumaczeń literatury polskiej na język hebrajski; tłumaczył też z języka żydowskiego. Zaś na początku swojej twórczości — jeszcze przed wyjazdem do Palestyny — również tłumaczem paru utworów Ch. N. Bialika i Sz. Szaloma na język polski. Wtedy też, w latach 1935–1936, ogłosił w ukazującej się w Warszawie literackiej prasie hebrajskiej, swoje pierwsze przekłady poezji polskiej, były to wiersze Kasprowicza, Tuwima, Wittlina, Jasińskiego i Wygodzkiego.

Własna twórczość poetycka Tenego osadzona jest głęboko we wzorach literatury polskiej, której w piśmienniczej domenie hebrajskiej stał się wybitnym i bardzo płodnym rzecznikiem. W przedmowie do hebrajskiego wyboru wierszy Tuwima (1945) umieścił takie oto zniwalające wyznanie:

Liryka poety towarzyszyła pokoleniu, do którego należę, pokoleniu urodzonemu w czasie pierwszej wojny światowej. On właśnie nauczył to pokolenie kochać poezję, ukazał mu jej blaski, otworzył zarazem owo okienko, przez które pieśń wyniosła płynie. Pieśń, która uszlachetnia człowieka i czyni go lepszym.

W rozproszeniu po gazetach, czasopiśmie, almanachach, antologiach itp. Pozostają przekłady Tenego wierszy Mickiewicza, Leśmiana, Tuwima, Słonimskiego, Wittlina (osobno opublikował w 1942 r. jego *Hymny*), Broniewskiego, Wygodzkiego, Miłosza, Borwicza, Kotta, Łazowertównę; w 1974 r. wydał *Wesołe smutki* Kotarbińskiego.

Nieprzerwanie od 1940 r., kiedy to ukazały się w jego tłumaczeniu *Płomienie* Brzozowskiego (powieści, która w oryginale i w przekładzie wywarła olbrzymi wpływ na rozwój ideologiczny socjalistycznego syjonizmu) Tene wydawał książki prozy — powieści i opowiadania współczesnych polskich autorów: Wittlina *Sól ziemi* (1943), Hłaski *Ósmy dzień tygodnia* (1959), Andrzejewskiego *Ciemności kryją ziemię* (1961), *Idzie skacząc po górach* (1964), K. Brandysa *Matkę Królów* wraz z *Obroną Grenady* (1963), A. Rudnickiego *Żywe i martwe morze* łącznie ze *Złotymi oknami* (1964), opowiadania Wygodzkiego *W ukryciu* (1970), Szczypiorskiego *Msza za miasto Arras* (1981), S. Lubieńskiego *Januszka* (1984), *Idy Fink Opowiadania* (1989) — a także książki wierszy dla dzieci Tuwima, Brzechwy i Kerna.

Jest także Tene współautorem — jako tłumacz i redaktor — dwóch hebrajskich antologii polskiej prozy wydanych w 1959 r.: *Miwchar ha-sippur ha-polani* (Wybór opowiadań polskich) oraz *Ha-zaam we-ha-lew* (Gniew i serce), na którą złożyły się teksty polskiego „czasu burzliwego”, „wiosny w październiku” 1956. Nie udało mu się natomiast urzeczywistnić zamiaru zredagowania i wydania antologii poezji polskiej.

Tenenbaum-Tene otrzymał kilka nagród literackich, wśród nich międzynarodową im. J. Korczaka (1980) i polską A. Jurzykowskiego (1970) — właśnie za przekłady literatury polskiej na język hebrajski. Od dłuższego już czasu nieczynny twórczo zmarł Tene w Tel-Awivie 13 kwietnia 1999 r.

Dorobek translatorski Tenego jest bez wątpienia imponujący — nie tylko ilościowo. Władał on najbardziej współczesnym, potocznie w Izraelu używanym językiem hebrajskim, językiem precyzyjnym i zwięzłym. Więc przekłady jego autorstwa są łatwo czytelne, zaś nieobecność ich w obrocie księgarskim wskutek wyczerpania nakładów świadczy o tym, że były również poczytne. W wyborze tłumaczonych utworów kierował się Tene osobistym zacięciem i własnym rozeznanem, ich spis dowodzi, że było to rozeznanie zakotwiczone w znajomości współczesnej literatury polskiej, z którą obcował bezustannie. W gronie działających obecnie w Izraelu tłumaczy literatury polskiej trudno by wskazać kogoś tak wszechstronnego w swoich polskich zainteresowaniach, i tak zarazem pracowitego.

Ryszard Löw (Izrael)